

Nr 2.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn, dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckt motion angående bidrag till uppförande av ett sjömanshem i Antwerpen.

Genom en den 10 mars 1948 dagtecknad proposition, nr 174, har Kungl. Maj:t, under åberopande av protokollet bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen
dels att antaga följande förslag till

L a g **om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn skall, förutom bidrag av allmänna medel, i den omfattning nedan sägs utgå en avgift (välfärdsavgift) från svenska sjömän och redare.

2 §.

Välfärdsavgiften utgör fyra öre för dag och sjöman under tid då sjömannen varit för utrikes fart påmönstrad å svenskt handelsfartyg. Semester som infaller i omedelbar anslutning till avmönstring inräknas i nämnda tid. Avgiften skall utgivas till hälften av sjömannen och till hälften av redaren.

3 §.

Med sjöman förstås i denna lag envar som är inskriven vid sjömanshus.

Med handelsfartyg förstås i denna lag fartyg som nyttjas till handelssjöfart eller resandes fortskaffande eller till annat ändamål som med handelsjöfarten har gemenskap, såsom bogsering, isbrytning, bärgnings- och dykeriföretag.

4 §.

Närmare bestämmelser angående avgifternas beräkning och erläggande meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948.

dels ock att å riksstaten för budgetåret 1948/49 under tionde huvudtiteln till *Avsättning till handelsflottans välfärdsfond* anvisa ett förslagsanslag av 450 000 kronor.

I anledning av propositionen ha inom riksdagen väckts två motioner, nämligen motionerna i andra kammaren nr 435 av herrar *Lindberg* och *Lundgren* och nr 460 av herr *Gustafsson* i Bogla.

I motionen II: 435 hemställes,

»att riksdagen ville besluta, dels

att Handelsflottans välfärdsråd gives en självständig ställning; dels

att välfärdsadministrationen handhaves av ett särskilt för ändamålet upp-
rättat socialt orienterat organ; dels

att välfärdsrådets instruktioner bliva sådana att det frivilliga hjälpar-
betet erhåller statsunderstöd utan hämmande föreskrifter; samt dels

att de frivilliga organisationer, som redan äro verksamma inom välfärds-
arbetet, beredas tillräcklig och på förhand fastställd representation i rådet».

I motionen II: 460 framhålles såsom önskvärt, att en eventuell kommande
föreskrift om organisationsformen för studiearbetet bland sjömännen icke
i sin formulering ger företräde åt särskilt nämnt studieförbund, utan endast
föreskriver att samarbete med statligt erkänt studieförbund bör etableras
och hemställas, »att vederbörande utskott vid sin behandling av Kungl.
Maj:ts proposition nr 174 må beakta de i motionen anförda synpunkterna».

Före avlämnandet av propositionen nr 174 har inom riksdagen väckts en
motion, nr 257 i andra kammaren av herrar *Lindberg* och *Lundgren*, vari
hemställes, »att riksdagen ville såsom bidrag till den svenska avdelningen
av Föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar för be-
stridande av avdelningens andel i kostnaderna för nybyggnad av ett sjö-
manshem i Antwerpen samt för hemmets utrustning bevilja ett belopp av
600 000 kronor».

Propositionen nr 174 har hänvisats till statsutskottet såvitt angår anslag
under tionde huvudtiteln. I övrigt har propositionen hänvisats till lagut-
skott och tilldelats andra lagutskottet.

Motionerna II: 435 och II: 469 ha hänvisats till lagutskott och tilldelats
andra lagutskottet.

Motionen II: 257 har hänvisats till statsutskottet.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet ha

propositionen och motionerna hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till propositionen och motionerna.

Internationellt samarbete för sjömännens välfärd.

Frågan om välfärdsåtgärder för sjöfolk i hamn har varit föremål för behandling vid internationella arbetsorganisationens sjöfartskonferenser. Sålunda antogs vid arbetsorganisationens fjärde sjöfartskonferens i Genève 1936 en rekommendation (nr 48) avseende åtgärder till främjande av sjömännens välfärd i hamnarna. Däri rekommenderades bl. a., att verksamheten skulle samordnas nationellt och internationellt samt att i större hamnar skulle inrättas sjömanshem och sjömansinstitut för att därigenom sjömännen skulle beredas bostad och tillfällen till rekreation. Vidare anbefalldes, att i varje större hamn skulle upprättas en offentlig eller offentligt erkänd institution, vilken kunde tjänstgöra som ett utredande, samordnande och kontrollerande organ beträffande välfärdsverksamheten bland sjömännen.

I propositionen nr 239 till 1938 års riksdag, vilken bl. a. även behandlade förenämnda rekommendation, uttalade föredragande departementschefen, att lagstiftningsåtgärder eller andra särskilda åtgöranden från de svenska statsmakternas sida icke vore påkallade i anledning av rekommendationen men att åtskilligt kunde och borde göras i syfte att bereda sjömännen bättre skydd och hjälp främst genom uppmuntran och stöd åt den frivilliga välfärdsverksamheten.

Vid Joint Maritime Commissions konferens i London 1942 voro även sjöfolkets välfärdsfrågor föremål för behandling. Denna organisation, som utgjorde en sammanslutning av västmakternas sjöfartsorganisationer, uttalade i en vid konferensen antagen resolution bl. a., att finansieringen av åtgärderna till sjömännens bästa borde ske på en tillräcklig och bestående grundval och icke uteslutande vara beroende av så kallade välgörenhetsorganisationer samt att verklig tillsyn över välfärdsanordningarna borde utövas av representanter för de organisationer, som direkt befattade sig med fartyg och sjöfart.

Under och efter det senaste världskriget har ett intensivt arbete, delvis i ny anda, för sjömännens bästa förekommit, framför allt i den anglosachsiska världen. Särskilt torde för vårt vidkommande värdefulla erfarenheter kunna hämtas från Storbritannien och Norge. Samhället har i de nämnda länderna tagit ett ökat ansvar för verksamheten, och denna har kommit att bedrivas efter nya principer, vilka stå i överensstämmelse med av sjöfolket självt uttalade önskemål. Prägeln av välgörenhet över välfärdsanordningarna har sålunda försvunnit. Sjöfolket har i allt större utsträckning sam-

manförts med andra kategorier yrkesfolk, och de hotell och klubbar till vilka de haft företrädare ha fått en modernare och trivsammare prägel. De frivilliga organisationerna ha emellertid fortsatt sin verksamhet. Denna har dock i viss utsträckning underställts kontroll av särskilda organ.

Vid den internationella arbetsorganisationens femte sjöfartskonferens i Seattle 1946 antogs på svenskt initiativ en resolution, vari uttalades önskvärdheten av att befrämja välfärdsarbetet bland sjömännen i alla sjöfartsländers hamnar och att i detta syfte draga fördelar av de erfarenheter, som gjorts av de organisationer, vilka under kriget arbetat på detta område.

Härjämte uppmanades i resolutionen internationella arbetsorganisationens styrelse att undersöka, vilka åtgärder som vidtagits i anledning av den vid Genèvekonferensen antagna rekommendationen, samt att överväga frågan om främjande av sjömannens välfärd i hamnarna genom ömsesidigt, internationellt samarbete.

Utredning i vårt land av frågan om åtgärder för främjande av sjömannens välfärd i hamnarna.

År 1931 tillkallades sakkunniga (*sjömansutredningen av år 1931*) med uppgift att utreda frågan om välfärdsarbetet för sjömännen. I ett 1933 avgivet betänkande (SOU 1934: 5) föreslog de sakkunniga stöd åt det frivilliga arbetet på detta område.

År 1946 tillkallades utredningsmän för att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om sjöfolkets levnads- och arbetsförhållanden. Bland annat skulle utredningsmännen undersöka möjliga utvägar att utvidga välfärdsanordningarna för sjöfolket i svenska och utländska hamnar.

Utredningen, som antagit benämningen *1946 års sjömanskommitté*, har den 15 april 1947 avgivit betänkande angående välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn (SOU 1947: 29).

I betänkandet framhålles, att arbets- och levnadsvillkoren för sjöfolket i vissa hänseenden äro sämre än för motsvarande kategorier i land och att detta bidragit till att vissa rekryteringssvårigheter uppkommit för sjöfartsnäringsen. Sjöfolket har icke i nämnvärd utsträckning kunnat utnyttja de omfattande välfärdsåtgärder, som av statsmakterna vidtagits för i land anställda, påpekas det. Det får därför anses angeläget, att motsvarande förmaner beredas sjöfolket anser kommittén, vilket i främsta rummet bör ske genom förbättring av välfärdsanordningarna i hamnarna. Denna förbättring kan emellertid enligt kommittén genomföras endast om det allmänna påtager sig ökat ansvar för välfärdsarbetet. I betänkandet framläggas förslag till förbättrade välfärdsanordningar i hamnarna. De välfärdsanordningar i hamnarna, som för närvarande äro tillgängliga för sjömännen, äro de s. k. sjömanshemmen samt läs- och skrivrummen. Beträffande båda dessa slag av välfärdsanordningar framlägger kommittén vissa reformförslag. För dessa kommer redogörelse att lämnas i det följande.

Sjömanshem. Sjöfartshotell.

I vårt land finnas för närvarande 10 *sjömanshem* nämligen i Göteborg, Stockholm, Hälsingborg, Malmö, Norrköping, Landskrona, Sundsvall, Luleå, Härnösand och Oskarshamn, vilka ha till huvudsaklig uppgift att till billigt pris bereda logi åt sjöfolk. I sjömanshemmen finnas i regel även läs- och skrivrum samt smärre bibliotek, medan serveringsrörelse endast undantagsvis förekommer. Sjömanshemmen i Göteborg och Oskarshamn äro rent kommunala inrättningar. Kommunalt inflytande utövas även i fråga om sjömanshemmen i Landskrona, Luleå och Malmö. Sjömanshemmet i Sundsvall står under ledning av sjömanshusdirektionen därstädes, medan sjömanshemmen i Hälsingborg, Härnösand och Norrköping stå under enskild ledning. Stockholms sjömanshem står under tillsyn och förvaltning av en särskild styrelse.

Skillnaden i standard mellan de olika sjömanshemmen är påtaglig. Medan sjömanshemmen i Göteborg, Härnösand, Landskrona och Luleå kunna betecknas som fullt moderna, äro flera av de andra sjömanshemmen icke tidsenliga. Sjömanshemmens ekonomi har i många fall varit vacklande, och detta har någon gång medfört, att rörelsen temporärt måst nedläggas. Statliga bidrag ha i vissa fall utgått till sjömanshemmen. Vidare ha stadsfullmäktige och andra kommunala myndigheter i viss utsträckning lämnat sjömanshemmen ekonomiskt stöd.

Sjömanskommittén framhåller, att behovet av sjömanshem, vilka böra få karaktären av verkliga hotell, är framträdande. Beteckningen sjömanshem är enligt kommitténs uppfattning olämplig, då den kan giva en utomstående intryck av att det är fråga om något slags »anstalt», där sjöfolk får bo gratis, och bör utbytas mot beteckningen sjöfartshotell. Det synes kommittén angeläget att antalet sjömanshem väsentligt ökas. Kommittén har gjort en ungefärlig beräkning av behovet av dylika hotell. En sammanfattning av de resultat, till vilka kommittén kommit återfinnes på sidan 5 i propositionen.

Välfärdsarbetet i *främmande hamnar* har sedan länge varit ordnat i skandinaviskt samförstånd. I Europa tillhöra praktiskt taget alla skandinaviska sjömanshem föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar. Föreningen har sin centrala ledning, överstyrelsen, i Oslo och består av en svensk, en norsk och en dansk avdelning, vardera med sin särskilda styrelse. Från handels- och sjöfartsfonden har den svenska avdelningen erhållit bidrag för åren 1903—1938 samt 1945—1947. Avdelningen har dessutom vid skilda tillfällen erhållit bidrag av allmänna medel för att uppföra sjömanshem eller för andra speciella ändamål.

De svenska sjömanshem, som finnas på den nordamerikanska kontinenten, omhänderhas av svensk-amerikanska kyrkliga sammanslutningar. I Buenos Aires har i början av år 1947 invigts ett nytt sjömanshem, som bekostats av enskild person.

Sjömanskommittén har ansett behovet av sjöfartshotell i Europa för när-

varande vara mest framträdande i Antwerpen, Rotterdam och London. Åtgärder böra vidare enligt kommitténs mening även vidtagas för att ordna sjömäns inkvartering i New York och San Francisco. Kommittén har vidare beträffande behovet av sjöfartshotell utomlands uttalat:

Behovet av sjöfartshotell i utländska hamnar är naturligen beroende av omfattningen av den svenska sjöfarten på respektive hamnar. — — — Under fartygens besök i utländska hamnar sker av olika anledningar ofta avmönstringar, vilket i sin tur gör det nödvändigt att anställa nya män i de avmönstrades ställe. På de fartyg som anträder sina resor från svensk hamn är besättningen i regel anställd på villkor att avgång från tjänsten skall ske i svensk hamn, dock att sjöman efter sedvanlig uppsägning äger frånträda tjänsten i envar lastnings- och lossningshamn, därest han varit i tjänst ett år på fartyget. För övrigt tillkommer flera av- och påmönstringar på grund av sjukdomsfall. På en del fartyg, särskilt passagerarfartyg, finns dessutom ibland behov av att öka den besättning som påmönstrats i hemlandet.

Vad beträffar fartyg som gör resor enbart mellan främmande hamnar, är besättningarna på dessa mestadels mönstrade på villkor som medger frånträdande av tjänsten i varje hamn där myndigheterna så tillåter. På dessa fartyg måste av naturliga skäl ombyte av personal i betydande utsträckning ske, icke endast vid sjukdomsfall utan även på grund av att sjömännen av olika anledningar lämnar sina befattningar samt tar semester.

Det är därför av stor betydelse för dessa fartygs drift att de har möjlighet att anställa svensk arbetskraft. Det är även av vikt att svenska sjömän som vistas i utländska hamnar kan beredas tillfredsställande bostadsmöjligheter. Av icke oväsentlig betydelse är därvid att kontakten med hemlandet och med svensk sjöfart kan bevaras. Även ur social synpunkt har sjöfartshotellen en betydelsefull uppgift att fylla. Det har tidigare från flera svenska konsulter i utlandet framhållits att inrättandet av skandinaviska sjömanshem medfört förbättrade levnadsförhållanden för sjöfolket. En anständig bostad måste vidare kunna beredas t. ex. sjöfolk som utskrivs från sjukhus under den tid de väntar på hemtransport eller ny anställning.

Sjömanskommittén har beträffande de grundläggande principer, som enligt kommitténs uppfattning böra tillämpas vid driften av sjöfartshotell i vårt land, gjort följande uttalande:

Sjöfartshotellen bör så långt möjligt drivas som affärsföretag till sjöfolkets tjänst. Principerna för sjöfartshotellens drift bör inte mera avsevärt avvika från dem som tillämpas vid vanliga hotell. Bestämmelser om att gästerna måste vara inne före visst klockslag eller erlägga särskild avgift om de önskar komma in på hotellet efter viss tid och liknande föreskrifter med tycke av förmynderskap bör sålunda icke förekomma. Gästerna bör kunna disponera sina rum även på dagarna.

Beträffande driften av sjöfartshotell utomlands har kommittén gjort uttalanden av samma innebörd som de nu återgivna. Kommittén har framhållit, att det icke funnes anledning att upprätta skilda avdelningar för befäl och manskap. Beträffande serveringen av mat och dryck på hotellet har kommittén uttalat:

Den vid hotellet bedrivna bespisningsverksamheten bör om möjligt erhålla rent restaurangmässig karaktär, så att de olika måltiderna serveras inom vissa icke för snävt tilltagna tider på dygnet; helst bör vissa delar av

hotellens restaurangavdelningar även stå öppna för allmänheten. Beträffande servering av öl, vin och sprit synes icke, som nu är fallet, en generell regel böra tillämpas innebärande förbud mot sådan servering. Om det med hänsyn till lokala förhållanden kan anses lämpligt att sådana drycker under kontroll serveras hotellens restauranggäster, bör detta även vara tillåtet. Lämpligheten härav bör prövas från fall till fall.

Sådana avgifter böra enligt kommitténs uppfattning uttagas på hotellen, att driftkostnaderna täckas. Kommittén har uttalat, att det icke kan anses lämpligt, att sjömän vistas på sjöfartshotell utan att erlægga betalning och att hjälpbehövande sjömän böra hänvisas till de socialvårdande myndigheterna.

Läs- och skrivrum. Klubbrum.

Läs- och skrivrum för sjömännen funnos vid 1947 års ingång i 45 *svenska hamnar*. I läsrummen tillhandahållas i regel ett flertal tidningar och tidskrifter. Oftast äro lokalerna utrustade med radio och sällskapsspel samt i vissa fall även med smärre bibliotek. Stundom förekommer mindre serveringsrörelse särskilt i samband med samkväm. Vidare anordnas på sina håll föreläsningar och filmföreläsningar. I styrelserna för läsrummen sitta i regel prästmän eller personer som intaga en ledande ställning inom frikyrkliga samfund och verksamheten har ofta religiös prägel. Endast i enstaka fall synas stadgarna för läsrumsstyrelserna innehålla bestämmelse om att personer med kändedom om sjöfolk och deras levnadsvanor skola tillhöra styrelsen.

Verksamheten finansieras väsentligen genom basarer, försäljningar av syföreningars arbeten, insamlingar bland rederier och enskilda samt kollektmedel. Statliga bidrag ha ej förekommit men kommunerna lämna i flera fall årliga bidrag. Mindre bidrag utgå dessutom i vissa fall av sjömanshusmedel.

Sjömansinstitutet i Stockholm ombesörjer numera en väsentlig del av välfärdsarbetet bland sjömännen i Stockholm. Institutet omfattar rymliga läs- och skrivrum, bibliotek, lokaler för studiecirklar, gymnastiksal, duschrum och tvättstuga samt rum för servering. Vidare har institutet en större föreläsningssal samt verkstadslokaler där undervisning bedrivs. Till institutet utgick anslag av lotterimedel under åren 1937 och 1938.

Sjömanskommittén har gjort en beräkning av behovet utav läs- och skrivrum i vårt land. En sammanfattning av de resultat, till vilka kommittén kommit, återfinnes på sidan 5 i propositionen. Beträffande driften av läs- och skrivrum i Sverige har kommittén framhållit, att lokalerna böra få ökad prägel av klubbrum, samt vidare bl. a. uttalat:

Den praxis som uppkommit vid flertalet av läsrummen, att servering av kaffe endast skall ske någon eller några kvällar i veckan synes vara mindre lämplig och kommittén vill i stället förorda att möjligheter skapas för mindre serveringsrörelse under hela den tid läsrummen är öppna och att de

ökade kostnader som ett sådant arrangemang skulle medföra täcks genom att sjömännen får betala självkostnadspris för sin förtäring. Beträffande den allmänna driften i övrigt bör denna ha en så modern prägel som möjligt; förbud mot rökning och andra restriktioner som har smak av förmynderskap bör sålunda icke förekomma. Det är även ett önskemål att religiös propaganda icke bedrivs i läsrummen, utan att den religiösa verksamheten begränsas till gudstjänsterna.

En form av underhållning för sjömän som synes förekomma i mycket ringa utsträckning i Sverige är utflykter, visningar och rundturer. Dyliga arrangemang är mycket populära bland sjöfolk, och det vore därför enligt kommitténs mening lämpligt att föreståndarna i ökad utsträckning, i mån av ekonomiska möjligheter, försökte anordna utflykter och visningar i våra hamnar för sjömän av såväl svensk som annan nationalitet.

Läs- och skrivrummen, stundom kallade »sjömanskyrkor», ha i utlandet väsentligen samma funktion som motsvarande anordningar i hemlandet. De stå i flertalet fall under ledning av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse. »Sjömanskyrkornas» verksamhet avser, förutom att tillgodose rent religiösa uppgifter, främst att inrätta och sköta läsrum för sjöfolk i utländska hamnar samt att i anslutning härtill bereda sjömännen tillfälle att njuta av god underhållning, erhålla råd och upplysningar i skilda angelägenheter m. m. Föreståndarna för läsrummen, oftast sjömanspräster, besöka regelbundet de svenska fartyg som anlöpa hamnar inom de distrikt där de äro verksamma. För att leda verksamheten i de olika hamnarna hade styrelsen under år 1945 i sin tjänst 16 sjömanspräster och 9 assistenter, varav 5 prästerliga, 1 lärare, 1 församlingssystem, och vidare ett antal vaktmästare.

Sjömansvårdsstyrelsen finansierar till övervägande del sin verksamhet genom gåvor och kollekt etc. Från och med budgetåret 1942/43 anslås ur kyrkofonden medel till avlöningar åt vissa sjömanspräster, för närvarande sammanlagt 9. Vissa statsbidrag ha även utgått.

Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömansmission omfattar stationer i Grimsby, Immingham, Hamburg, Liverpool och Lübeck. I Boston finns ett läs- och skrivrum, en s. k. sjömansklubb, Scandinavian Sailors Home, som förestås av en svensk-amerikansk prästman, tillhörande svenska missionskyrkan (svenska missionsförbundet).

Sjömanskommittén anser, att klubbrum för sjömän utomlands för närvarande behöva inrättas i Istanbul, Lissabon och Narvik. I en nära framtid torde det enligt kommitténs uppfattning även kunna överblickas, huruvida ytterligare klubblokaler behöva inrättas även i andra utländska hamnar.

Beträffande verksamhetens bedrivande i utländska hamnar har kommittén bl. a. anfört:

Kommittén vill för de utländska klubbrummens vidkommande särskilt understryka behovet av lämpliga referensbibliotek. Radio, tidningar och sällskapsspel bör fritt få disponeras av de besökande. Serveringsrörelsen bör även i detta fall ges en något mera affärsmässig prägel och inte få formen av kaffebjudningar. Vad underhållningen beträffar vill kommittén särskilt förorda att utflykter, rundturer och besök på industrianläggningar och intressanta platser i största möjliga utsträckning anordnas.

Verksamheten i de främmande hamnarna förutsattes i flertalet fall liksom nu stå under ledning av svenska kyrkans sjömanspräster. I den mån längre fram en ny typ av klubbrum utan anknytning till kyrklig verksamhet kan komma att upprättas, bör ledningen av dessa anförtros åt män ur sjöfolkets egna led.

Andra former för välfärdsarbete.

Till välfärdsarbetet torde kunna räknas även det arbete, som utföres av svenska sjömansbiblioteket i Göteborg samt den studieverksamhet som anordnas av olika bildningsförbund.

Departementschefen beträffande välfärdsarbetet.

Beträffande det fortsatta välfärdsarbetet bland sjömännen uttalar föredragande departementschefen, statsrådet Gjöres, i propositionen:

Sjöfolkets behov av välfärdsanordningar i hamnarna har hittills i väsentlig omfattning tillgodosetts genom insatser från enskilt håll. I många fall ha också betydelsefulla resultat nåtts utan medverkan av stat eller kommun. Det behjärtade arbete, som sålunda utförts och alltjämt utföres, är värt allt erkännande från det allmännas sida.

Det rådande tillståndet i fråga om välfärdsanordningarna är dock ingalunda i alla avseenden tillfredsställande. Det förhållandet att olika organisationer stå bakom välfärdsarbetet har medfört, att standarden och typen på välfärdsanordningarna är ganska växlande. Och som helhetsomdöme måste nog anses gälla att de nuvarande välfärdsanordningarna genomsnittligt sett icke äro av den kvalitet och den omfattning, som sjöfolket med hänsyn till yrkets påfrestningar och betydelse bör äga rätt att kräva.

Utomlands har särskilt under krigsåren mycket åtgjorts från statsmakternas sida för att främja sjöfolkets välfärd. Den prägel av välgörenhet, som verksamheten ofta haft, har därigenom försvunnit. Tiden synes nu vara inne också för Sveriges del att staten tager ett ökat ansvar för välfärdsanordningarna för sjöfolk i hamn. Detta bör kunna ske på ett sådant sätt att de frivilliga insatserna icke hämmas utan att i stället det nuvarande fruktbärande samarbetet mellan samhällliga organ och enskilda skall kunna fortsätta. — — —

Kommitténs bedömning av behovet av nya välfärdsanordningar har i allt väsentligt godtagits av alla i ärendet hörda myndigheter och organisationer. För egen del finner jag det synnerligen önskvärt, att det av kommittén skisserade programmet genomföres. Rådande läge gör det emellertid nödvändigt att låta utbyggnaden ske långsammare än som i och för sig vore önskvärt. — — — Det må här anmärkas, att staten åtminstone tills vidare icke bör äga eller driva välfärdsinrättningar för sjöfolk. Det synes lämpligare att dessa inrättningar liksom hittills äro antingen kommunala eller också skötta av föreningar eller sammanslutningar. Då statsbidrag lämnas till verksamheten bör detta självfallet ske under sådana villkor, att trygghet vinnes för att medlen på bästa sätt användas till det ändamål, för vilka de avsetts.

Välfärdsarbetets organisation.

Sjömanskommittén har uttalat, att det arbete som hittills bedrivits varit av utomordentlig betydelse och värt allt erkännande. Kommittén understryker emellertid behovet av att verksamheten samordnas under enhetlig ledning. För närvarande saknas i stort sett möjlighet att på mest ändamålsenliga sätt avpassa välfärdsarbetet efter det på olika orter och inom olika verksamhetsområden förekommande behovet. I överensstämmelse med de principer som kommit till uttryck vid välfärdsarbetets omorganisation i Norge har kommittén funnit den lämpligaste organisatoriska lösningen av förevarande problem vara att inrätta ett offentligen erkänt organ med uppgift att leda och samordna verksamheten. Kommittén föreslår sålunda, att ett statligt samarbetsorgan, ett handelsflottans välfärdsråd, till-sättes. Beträffande rådets uppgifter och sammansättning enligt kommitténs förslag får utskottet hänvisa till den redogörelse därför, som lämnats på sidorna 7 och 8 i propositionen.

Föredragande departementschefen har i organisationsfrågan bl. a. uttalat:

Kommitténs förslag om inrättande av ett handelsflottans välfärdsråd finner jag välbetänkt. Rådet bör benämnas handelsflottans välfärdsråd och bestå av en opartisk ordförande och ett antal representanter för intresserade sammanslutningar och organisationer. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva vilka som böra vara representerade i rådet. De allmänna riktlinjer, som sjömanskommittén föreslagit beträffande välfärdsrådets verksamhet, böra enligt min mening läggas till grund för rådets arbete. Medan välfärdsrådets verksamhet främst bör vara av allmänt rådgivande art, synes själva välfärdsadministrationen böra förläggas till kommerskollegium.

Sjömanskommittén framhåller, att det lokala välfärdsarbetet är enkelt och praktiskt organiserat i många mindre och medelstora svenska hamnar. Sjömanshemmen och de enskilda läsrummen stå under ledning av särskilda styrelser. Kommittén finner att ytterligare organ för välfärdsarbetet icke böra skapas på sådana orter. För att styrelserna skola få bättre kontakt med sjöfolket och med de kommunala myndigheterna finner kommittén önskvärt, att de verksamma enskilda föreningarna komplettera sina styrelser med representanter för sjömän och för kommuner. Redareintresset torde redan på de flesta platser vara representerat. Där studiecirkelverksamhet anordnas bör samarbete etableras med Arbetarnas bildningsförbund, uttalar kommittén.

Välfärdsarbetets organisationsfråga i de mindre, svenska hamnarna torde sålunda enligt kommitténs mening kunna lösas på ett effektivt och enkelt sätt utan direkt statlig medverkan. I större sjöfartscentra såsom Göteborg, Stockholm, Malmö, Hälsingborg samt Landskrona är däremot läget ett annat. På dessa orter komma, framhåller kommittén, sannolikt även i framtiden flera från varandra helt fristående välfärdsinstitutioner att bedriva sin verksamhet. Sjöfartshotellen och klubbrummen äro av sådan storlek att de icke utan stora svårigheter kunna förenas. Dessutom finnas i

Göteborg andra välfärdsföretag, såsom svenska sjömansbiblioteket och den av arbetarnas bildningsförbund ledda verksamheten för att organisera studiecirkel ombord å fartygen. De erfarenheter som vinnas inom en gren av välfärdsarbetet böra tillgodogöras även de andra, och starka skäl tala för att i de fem städerna särskilda lokala välfärdskommittéer bildas. Dyliga kommittéer böra utses av välfärdsrådet.

Välfärdskommittéernas uppgift blir, anför sjömanskommittén, att vara samarbetsorgan för de skilda välfärdsinstitutionerna. Bland de spörsmål, som kommittéerna komma att få taga ställning till, kunna nämnas ansökningar om ekonomiskt stöd från stat och kommun. Inom välfärdskommittéerna böra vidare dryftas större problem, som de enskilda institutionerna ha att taga ställning till. Välfärdskommittéerna kunna även få till uppgift att uppdraga gränserna mellan olika institutioners arbetsfält.

Kommittén framhåller angelägenheten av att uppdelningen av välfärdsarbetet icke leder till kraftödande splittring av arbetet eller till rivalitet mellan organisationer och konkurrens om verksamhetsområdena. För att skapa garantier för ett fruktbärande samarbete förordas att lokala välfärdskommittéer utses av välfärdsrådet även i utländska hamnar.

Välfärdsarbetets finansering.

Sjömanskommittén förutsätter i sitt betänkande, att kommunerna skola taga en betydande del i finansieringen av välfärdsanordningarna i vårt land. I första hand böra dessa kunna ställa tomter till förfogande kostnadsfritt, på vilka sjöfartshotell eller klubblokaler för sjömän kunna uppföras. De böra vidare i viss utsträckning kunna bevilja räntefria lån till de olika välfärdsföretagen. Kommittén anser emellertid välfärdsanordningar för sjöfolk i hamnarna vara en angelägenhet av den omfattning och vikt att det allmänna bör bidraga i större utsträckning än kommunerna kunna väntas vara beredda att göra. Det bör därför ankomma på staten att bidraga till nyanläggningar och omfattande renoveringar av sjöfartshotell och klubb- rum för sjömän i Sverige. Beträffande anordningarna i utlandet måste givetvis staten i främsta rummet bära kostnaderna för dessas upprättande, ehuru kommittén i detta liksom i föregående fall förutsätter, att betydande bidrag såsom hittills lämnas från enskilt håll. Den privata insamlingsverksamheten torde även underlättas genom att staten kommer att bära huvudansvaret för verksamhetens fortbestånd och anordningarnas kvalitet.

På grundval av de av kommittén utförda behovsundersökningarna har kommittén beräknat att såsom engångsanslag skulle erfordras, till sjöfartshotell i Sverige 4 000 000 kronor, till klubb- rum i Sverige 500 000 kronor, till sjöfartshotell i utlandet 2 100 000 kronor och till klubb- rum i utlandet 900 000 kronor. Ytterligare 500 000 kronor böra emellertid, framhåller kommittén, reserveras för vissa speciella ändamål. Kommittén föreslår, att till täckande av dessa kostnader en särskild välfärdsfond för sjöfolk om 8 miljoner kro-

nor upprättas, ur vilken anslag under den närmaste femårsperioden kunna anvisas till ifrågavarande ändamål.

Såvitt kommittén kan finna torde, yttrar kommittén, årliga bidrag till driften vid sjöfartshotellen icke behöva utgå regelbundet. Däremot torde under särskilda, extraordinära omständigheter mindre anslag behöva lämnas till verksamheten. Verksamheten vid klubbbrummen för sjömän åter kan icke väntas på ett tillfredsställande sätt kunna upprätthållas utan att mindre årliga bidrag lämnas till driften. Medelsbehovet härför kan emellertid icke beräknas för närvarande, och kommittén föreslår att medel för detta ändamål anvisas först sedan välfärdsrådet haft möjlighet utföra mera hållbara beräkningar rörande behovet. De årliga kostnaderna för välfärdsrådets verksamhet ha beräknats till cirka 10 000 kronor.

Föredragande departementschefen har endast ansett sig kunna förorda att ett mindre belopp, förslagsvis 300 000 kronor, anvisas för nya välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn samt uttalat, att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter vederbörlig utredning besluta, till vilka särskilda välfärdsanordningar medlen skola användas.

De medel, som sålunda skulle anvisas, böra enligt departementschefens uppfattning användas till nya byggnadsföretag, tomtköp och andra större investeringar. Däremot böra underhålls- och driftskostnader, smärre investeringar och andra utgifter, som mera äga karaktär av löpande kostnader, bestridas i annan ordning.

Frågan huru de årliga kostnaderna för välfärdsanordningarna för sjöfolk i hamn skola täckas har upptagits till behandling i en inom handelsdepartementet utarbetad promemoria av den 6 december 1947. I promemorian pekas på att de årliga kostnaderna för välfärdsarbetet i Norge finansieras genom ett avgiftssystem samt att en liknande lösning föreslagits för Danmarks vidkommande. Den norska avgiften utgör 240 öre per sjöman och månad, av vilka 60 öre erläggas av sjömannen, 60 öre av redaren samt 120 öre av staten. De medel som inflyta jämte räntor å dessa må användas till att täcka välfärdsrådets fasta administrationsutgifter samt till att främja välfärdsanordningarna. Medlen hänföras till en driftsfond, som administreras av det norska välfärdsrådet. Enligt ett danskt kommittéförslag skulle välfärdsavgifter upptagas på danska fartyg med 8 öre per man och dag, av vilka 2 öre skulle erläggas av sjömannen, 2 öre av redaren och 4 öre av staten. Såsom motivering för sitt förslag anför den danska kommittén, att det vore naturligt att både redare och sjöfolk lämna bidrag till välfärdsanordningarna, vilka äro i hela sjöfartsnäringsens intresse. När välfärdsarbetet finansieras av staten, redarna och de ombordanställda själva, kommer, framhålles i promemorian, även detta att bidra till att utplåna det drag av välgörenhet, som hittills vilat över anordningar av denna art och som uppenbarligen avhållit många sjömän från att draga nytta av de institutioner, som funnits.

I promemorian hävdas, att vad som anförts av den danska kommittén med fog syntes kunna åberopas jämväl för vårt lands vidkommande. Otivelak-

tigt kunde det också här anses skäligt och lämpligt att redarna och de sjöfarande bidroge till täckande av kostnaderna för välfärdsarbetet. En välfärdsavgift syntes enklast kunna beräknas per dag, varvid beloppet lämpligen kunde sättas lika med det i Danmark föreslagna eller 8 öre, att erläggas med 2 öre av sjömannen, 2 öre av redaren och 4 öre av staten.

Föredragande departementschefen har beträffande sättet för bestridande av de löpande kostnaderna för välfärdsanordningarna uttalat:

Det är ännu för tidigt att bedöma hur stora belopp som komma att erfordras för löpande kostnader i samband med att välfärdsanordningarna utbyggas. Det i departementspromerian framförda och av vederbörande organisationer gillade förslaget synes emellertid innebära så stora fördelar ur allmän synpunkt att staten bör biträda detsamma.

Avgifter böra erläggas för alla svenska sjömän, som äro påmönstrade svenska fartyg på utrikes rulla. Det kan därjämte övervägas huruvida avgifter böra uttagas även för utländska sjömän, som äro mönstrade på svenska fartyg. Sålunda har den s. k. sjömanspensionsutredningen i sitt den 17 januari 1948 avgivna betänkande föreslagit, att pensionsavgifter skulle uttagas av såväl svenska som utländska sjömän. Kungl. Maj:t har ännu icke tagit ställning till nämnda förslag, vilket är under remissbehandling. Då frågan om skyldighet för utländska sjömän att erlägga pensionsavgifter sålunda ännu icke prövats, synes det mig för närvarande riktigast föreslå, att välfärdsavgifterna tills vidare uttagas allenast för svenska sjömän. Det kan vidare ifrågasättas, att avgifter borde uttagas även av sjömän i inrikes fart. Då emellertid dessa sjömän till stor del icke äro mönstringspliktiga, är det av redovisningstekniska skäl mindre lämpligt att av dem uttaga avgifterna. Redarnas och sjöfolkets avgifter böra uppbåras hos sjömanshusen och därifrån inlevereras till kommerskollegium. Närmare bestämmelser om uppbörden torde få meddelas i administrativ ordning.

Vad angår frågan om storleken av statens bidrag till de löpande kostnaderna må anmärkas, att beloppet kan till storleken slutligt fastställas först i efterhand, då mönstringssiffrorna kunna redovisas. Det för nästa budgetår erforderliga beloppet kan uppskattats till 150 000 kronor. Kommerskollegium bör avsätta medlen till en särskild fond, handelsflottans välfärdsfond. Det synes också lämpligt att de statliga bidragen till anläggningskostnader tillföras fonden, varvid dock bör iakttagas att anläggningsmedel och medel avsedda för löpande kostnader böra räkenskapsmässigt hållas skilda. De statsmedel, som enligt vad jag i det föregående tillstyrkt, böra utgå till engångsutgifter och löpande utgifter för välfärdsverksamheten, böra alltså anslagstekniskt upptagas såsom avsättning till handelsflottans välfärdsfond. För nästa budgetår skulle avsättningen utgöra (300 000 + 150 000 =) 450 000 kronor. Enär det statliga beloppet för löpande kostnader icke kan, såsom jag nyss erinrat, till summan fastställas förrän i efterhand, torde avsättningsanslaget upptagas såsom förslagsanslag.

Ur handelsflottans välfärdsfond böra enligt departementschefens åsikt medel tagas till bestridande av kostnaderna för handelsflottans välfärdsråd och för den personalökning inom kommerskollegium, som kan föranledas av det framlagda organisationsförslaget.

Redarnas och sjöfolkets bidragsplikt till välfärdsanordningarna har i pro-

positionen föreslagits fastställd i en *lag om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn.*

Lagrådets utlåtande har inhämtats över förslaget. Förslaget har av lagrådet lämnats utan erinran.

Yttranden.

Över sjömanskommitténs betänkande och den inom handelsdepartementet utarbetade promemorian av den 6 december 1947 ha yttranden avgivits av olika myndigheter och organisationer. Beträffande innehållet i yttrandena får utskottet hänvisa till den redogörelse, som lämnats i propositionen.

Förslaget om bidrag till uppförande av ett sjömanshem i Antwerpen.

Utskottet får hänvisa till *motionen II: 257* för närmare kännedom om de skäl, som anförts till stöd för yrkandet om bidrag till den svenska avdelningen av Föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar för bestridande av avdelningens andel i kostnaderna för nybyggnad av ett sjömanshem i Antwerpen samt för hemmets utrustning.

Utskottet får erinra om att *sjömanskommittén* i sitt betänkande omnämnt Antwerpen först bland de hamnar, i vilka uppförande av sjöfartshotell enligt kommitténs uppfattning nu vore aktuellt. Kommittén har till belysande av behovet av ett hotell i staden uttalat:

I Antwerpen planerar föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar att bygga ett nytt hotell avsett att mottaga 84 gäster. Ehuru uppgift över det antal sjömän som normalt uppehåller sig i staden i väntan på anställning icke lämnats, kan man med ledning av antalet mönstringar uppskatta deras antal till mellan 15 och 30. Efter kriget har två större svenska rederier öppnat linjetrafik på portugisiska och medelhavshamnar med Antwerpen som nordligaste hamn. För närvarande sysselsättes på dessa linjer sammanlagt 12 fartyg, och behovet av en svensk arbetskraftsreserv i Antwerpen kan därför väntas bli större än vad som här uppskattningsvis angivits.

Utskottet.

Utskottet hälsar med tillfredsställelse det initiativ till förbättrande av förhållandena för sjöfolk i hamn, som tagits genom förevarande proposition. Välfärdsarbetet för sjömännen har hittills i huvudsak byggts på insatser av frivilliga krafter. Dessa ha utfört ett mycket värdefullt arbete. De frivilliga organisationernas resurser ha emellertid varit begränsade, vilket i vissa fall medfört, att välfärdsanordningarna icke motsvarat sjöfolkets berättigade anspråk. Det fortsatta välfärdsarbetet synes, såsom i propositionen

nen föreslagits, i första hand böra avse upprättande av nya sjöfartshotell och nya klubbrum samt modernisering av äldre motsvarande anordningar. De i propositionen framlagda förslagen utgöra ett första steg mot förverkligandet av det program för det fortsatta välfärdsarbetet till sjömännens bästa, som sjömanskommittén framlagt. Kostnaderna för genomförandet av detta program, vilket innefattar tillgodoseende av de mest angelägna behoven av välfärdsanordningar under den närmaste femårsperioden, ha av sjömanskommittén beräknats till 8 miljoner kronor. Med hänsyn till det rådande statsfinansiella läget anser sig utskottet i likhet med föredragande departementschefen för närvarande icke kunna förorda, att programmet genomföres i den takt, som sjömanskommittén föreslagit. Det synes utskottet, även bortsett från det nuvarande ekonomiska läget, välbetänkt att tills vidare iakttaga en viss återhållsamhet vid förverkligandet av sjömanskommitténs program, till dess att tillräcklig erfarenhet vunnits av det delvis efter nya principer bedrivna välfärdsarbetet.

Utskottet anser sig i huvudsak kunna instämma i sjömanskommitténs i det föregående återgivna uttalanden angående principerna för driften av sjöfartshotellen och klubbrummen. Lämpligast torde enligt utskottets förmenande vara, att några allmängiltiga regler härför icke fastställas utan att en anpassning sker efter förhållandena i de olika hamnarna. Därvid förtjäna de i motionen II: 435 framförda synpunkterna beträffande spritserveringen å sjöfartshotellen att allvarligt beaktas. Klubbrummen böra enligt utskottets åsikt såvitt möjligt inrättas i anslutning till sjöfartshotellen, så att de äro lätt tillgängliga för sjöfolket. Ett dylikt förläggande av klubb- rummen medför dessutom den fördelen, att en ekonomiskt fördelaktig samdrift av institutionerna möjliggöres. Avgifterna vid hotellen anser utskottet i likhet med sjömanskommittén såvitt möjligt böra bestämmas så, att de löpande utgifterna täckas. Under alla omständigheter bör det enligt utskottets uppfattning undvikas, att sjöfartshotellen i likhet med de flesta nu drivna sjömanshemmen erhålla prägeln av välgörenhetsinrättningar. De nu rådande förhållandena ha medfört, att många sjömän icke äro benägna att taga in på sjömanshemmen, så länge de själva kunna bekosta sitt uppehälle. Utskottet delar sjömanskommitténs uppfattning, att gästerna på sjöfartshotellen alltid böra betala för sig. I motionen II: 435 har påtalats, att sjömanskommittén icke lämnat någon anvisning om huru de sjömän, som drabbats av arbetslöshet, skola kunna tillgodogöra sig välfärdsverksamhetens förmåner, när deras ekonomiska resurser äro uttömda. Utskottet utgår ifrån att Kungl. Maj:t uppmärksammar detta viktiga spörsmål och söker finna en tillfredsställande lösning av detsamma.

Utskottet anser i likhet med föredragande departementschefen, att staten åtminstone tills vidare icke bör äga eller driva välfärdsinrättningar. Det torde vara lämpligare, att dessa liksom hittills skötas av kommuner, förseningar och andra sammanslutningar eller enskilda personer.

I motionen II: 435 har framhållits vådan av att sådana villkor uppställas för statsbidrag till de frivilliga välfärdsorganisationerna, som strida mot

deras ideella inriktning och göra dem benägna att avböja den ekonomiska hjälpen. Utskottet anser i likhet med motionärerna, att för ekonomisk hjälp till de frivilliga organisationerna icke böra uppställas sådana villkor, som i alltför hög grad ingripa i deras verksamhet.

I propositionen har föreslagits, att ett handelsflottans välfärdsråd skall tillsättas med utredande och rådgivande uppgifter vid hjälpverksamhetens bedrivande. Departementschefen har ansett det lämpligt att överlämna åt Kungl. Maj:t att pröva, vilka som böra vara representerade i rådet. Utskottet anser goda skäl tala för att ett dylikt välfärdsråd inrättas och har intet att erinra mot att dess ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Utskottet har därvid utgått från att Kungl. Maj:t har för avsikt att lämna de organisationer och sammanslutningar, som böra vara representerade i rådet, tillfälle att inkomma med förslag, innan ledamöterna utses.

Välfärdsadministrationen har enligt propositionen föreslagits förlagd till kommerskollegium. Kollegium skall även tillhandagå välfärdsrådet med mera preliminära utredningar och undersökningar och i regel ombesörja den fortsatta handläggningen av de utredningar och förslag, som av rådet överlämnats till Kungl. Maj:t. I motionen II: 435 har framhållits angelägenheten av att välfärdsrådet erhåller en från kommerskollegium fristående ställning och hemställts, att välfärdsadministrationen måtte anförtros åt ett särskilt för ändamålet upprättat socialt orienterat organ. Enligt utskottets uppfattning torde farhågorna för att kommerskollegium med den i propositionen föreslagna organisationen skulle erhålla ett alltför stort inflytande vara överdrivna. Rådet har givetvis möjlighet att lämna anvisningar om huru det önskar, att utredningsarbetet inom kommerskollegium skall bedrivas, och att i samband med att utredningar och förslag överlämnas till Kungl. Maj:t göra de påpekanden, som kunna anses nödiga. Vidare förtjänar beaktas, att det torde ställa sig betydligt dyrare att giva rådet en egen administration än att för förekommande administrativa göromål anlita tjänstemän inom kommerskollegium. Utskottet hyser dessutom betänkligheter mot att förorda tillskapandet av ett nytt organ, vilket efter hand kan svälla ut till ett nytt ämbetsverk. Revisionen av den penningförvaltning, som skall ombesörjas för välfärdsrådets räkning, torde dessutom kunna göras effektivare, om de administrativa göromålen uppdragas åt tjänstemän inom kommerskollegium än om de handhavas av ett självständigt organ. Skulle den i propositionen föreslagna organisationsformen i tillämpningen befinnas olämplig, torde det icke bereda några större svårigheter att överföra de administrativa uppgifterna till ett självständigt organ.

Vad sjömanskommittén uttalat angående organiseringen av det lokala välfärdsarbetet finner utskottet välbetänkt.

I motionen II: 460 har påtalats, att sjömanskommittén, där studiecirkelverksamhet anordnas, rekommenderat samarbete mellan det lokala välfärdsorganet och Arbetarnas bildningsförbund. Motionären har framhållit som önskvärt, att en eventuellt kommande föreskrift om organisationsformen för studiearbetet bland sjömännen icke i sin formulering ger företräde

åt särskilt nämnt studieförbund, utan endast föreskriver, att samarbete med statligt erkänt studieförbund bör etableras.

Bland sjömännen har de senaste åren pågått en livlig studieverksamhet. Arbetarnas bildningsförbund har intagit en ledande ställning i detta bildningsarbete. Utskottet finner det med hänsyn härtill naturligt, att de lokala välfärdsorganen i första hand böra söka samarbete med Arbetarnas bildningsförbund. Detta utesluter dock icke, att samarbete bör kunna etableras även med andra av staten understödda studieförbund, om praktiskt behov därav skulle föreligga.

Utskottet anser sig böra biträda propositionens förslag, att 300 000 kronor skola anvisas till nya välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn. Utskottet har icke något att erinra mot att Kungl. Maj:t efter vederbörlig utredning får besluta, till vilka särskilda välfärdsanordningar medlen skola användas.

I motionen II: 257 har hemställts, att riksdagen till den svenska avdelningen av Föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar för bestridande av avdelningens andel i kostnaderna för nybyggnad av ett sjömanshem i Antwerpen måtte bevilja ett belopp av 600 000 kronor. Utskottet anser sig icke kunna tillstyrka detta yrkande med hänsyn till att utskottet icke har överblick över behoven av välfärdsanordningar på andra håll och till att det här gäller ett betydande belopp. Då angelägenheten av det planerade bygget är tydligt ådagalagd, utgår utskottet emellertid från att Kungl. Maj:t tager under övervägande, vilka åtgärder som kunna vidtagas för att i görligaste mån tillgodose motionärernas önskemål.

I propositionen har föreslagits, att de svenska sjömän, som äro påmönstrade svenska fartyg på utrikes rulla, samt deras redare med en särskild välfärdsavgift skola bidra till de löpande kostnaderna för välfärdsanordningarna. Avgiften skulle utgöra fyra öre för dag och sjöman och utgivas till hälften av sjömannen och till hälften av redaren. I motionen II: 435 har gjorts gällande, att det vore mera hållfast, om hela kostnaden bleve lagd på staten. Därutöver ha motionärerna bl. a. framhållit, att långt ifrån alla sjömän kunna komma i åtnjutande av de förmåner, som välfärdsanordningarna avse att erbjuda. Mot uttagandet av avgiften talar vidare, att det inflytande beloppet beräknas bli jämförelsevis ringa, medan uppbörden och redovisningen av medlen måste vålla ett avsevärt arbete. Häremot kan gennämlas, att kostnaderna för inkasseringen av avgifterna, vilken enligt förslaget skall ombesörjas av sjömanshusen, torde bli relativt små. Ur rättvisesynpunkt är det icke tillfredsställande, att endast de för utrikes fart påmönstrade sjömännen skola betala välfärdsavgift. Såsom departementschefen framhållit, är det emellertid av redovisningstekniska skäl svårt att uttaga avgifter även av sjömän i inrikes fart, vilka till stor del icke äro mönstringspliktiga. Utskottet förväntar emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fäst på denna fråga och undersöker, om icke en rättvis och tekniskt godtagbar lösning av densamma är möjlig. Vad som framför allt talar för att avgiften bör uttagas är, att detta bidrager till att utplåna det drag av välgörenhet, som hittills vilat över välfärdsanordningarna för sjömän.

Inom utskottet har ifrågasatts, om icke avgifterna borde ersättas av bidrag i annan form från redarnas och de anställdas organisationer. Mot en lösning efter denna linje kan invändas, att icke alla redare och sjömän äro anslutna till respektive organisationer. Trots att skäl, som framgår av det nu anförda, tala mot uttagandet av en välfärdsavgift, har utskottet likväl icke velat motsätta sig förslaget om införande av en dylik avgift framför allt med hänsyn till angelägenheten av att välfärdsverksamheten påbörjas i den föreslagna jämförelsevis blygsamma omfattningen och icke ytterligare inskränkes av brist på medel. Utskottet utgår emellertid ifrån att frågan om välfärdsavgiftens uttagande tages under omprövning av Kungl. Maj:t, därest redarna och sjöfolket skulle framställa önskemål om att få lämna bidrag till välfärdsarbetet i annan form än den nu föreslagna, och att Kungl. Maj:t under angiven förutsättning förelägger riksdagen de förslag till ändrade bestämmelser, som kunna finnas lämpliga.

Staten skall enligt propositionen bidraga till de löpande utgifterna för välfärdsarbetet med samma belopp som redarna och sjöfolket tillhoppa eller med fyra öre för dag och sjöman. Storleken av statens bidrag, som kan slutligt fastställas först i efterhand, sedan mönstringssiffrorna blivit tillgängliga, uppskattas av departementschefen till 150 000 kronor. Utskottet tillstyrker, att staten bidrager till de löpande utgifterna för välfärdsarbetet i enlighet med vad som nu föreslagits, och har icke något att erinra mot det belopp, till vilket bidraget beräknats. Utskottet har icke något att erinra mot att statens bidrag till anläggningskostnader och löpande kostnader för välfärdsverksamheten avsätts till en särskild fond, handelsflottans välfärdsfond. Då storleken av statens bidrag till den löpande verksamheten kan bestämmas först i efterhand synes lämpligt, att det sammanlagda avsättningsanslaget upptages såsom förslagsanslag.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn;

B. att riksdagen måtte till *Avsättning till handelsflottans välfärdsfond* för budgetåret 1948/49 under tionde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 450 000 kronor;

C. att motionerna II: 435 och II: 460 måtte anses besvarade genom vad utskottet i det föregående anförts; samt

D. att motionen II: 257 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 juni 1948.

På sammansatt stats- och andra lagutskotts vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit:

från statsutskottet: herrar *Lindström, von Heland, Lundgren, Lindholm, Holmström* och *Thapper*; samt

från andra lagutskottet: herrar *Norman, Hage, Carl Eric Ericsson, Olovson* i Västerås, *Ryberg** och *Jacobsson* i Igelsbo.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herr *Holmström*;

2) av herrar *Lindström* och *Lindholm*, vilka ansett, att det uttalande utskottet gjort å sidan 16 och vilket börjar med orden »Välfärdsadministrationen har» och slutar med orden »självständigt organ» ävensom utskottets hemställan under C. bort ha följande lydelse:

Välfärdsadministrationen har enligt propositionen föreslagits förlagd till kommerskollegium. Kollegium skall även tillhandagå välfärdsrådet med mera preliminära utredningar och undersökningar och i regel ombesörja den fortsatta handläggningen av de utredningar och förslag, som av rådet överlämnats till Kungl. Maj:t. I motionen II: 435 har framhållits angelägenheten av att välfärdsrådet erhåller en från kommerskollegium fristående ställning och hemställts, att välfärdsadministrationen måtte anförtros åt ett särskilt för ändamålet upprättat socialt orienterat organ. Utskottet delar motionärernas farhågor för att kommerskollegium, som icke kan anses väl ägnat att lösa sociala frågor, med den i propositionen föreslagna organisationen erhåller ett alltför stort inflytande beträffande här avsedda frågor. Enligt utskottets uppfattning bör, såsom motionärerna föreslagit, ett självständigt organ i direkt anslutning till välfärdsrådet tillskapas för att närmast omhänderha ledningen av detta arbete. Utskottet får erinra om att Svenska sjöfolksförbundet i sitt remissvar givit uttryck åt samma uppfattning. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om hur det föreslagna organet skall vara sammansatt samt erforderliga föreskrifter för dess verksamhet.

C. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 435, i vad den avser välfärdsrådets verksamhetsformer, hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av sådana direktiv för rådets administrativa och utredande organ, att dessa erhålla en från kungl. kommerskollegium fristående ställning, samt att motionen II: 435 i övrigt ävensom motionen II: 460 måtte anses besvarade genom vad utskottet i det föregående anfört; samt

3) av herrar *Lindström*, *Lindholm* och *Thapper* beträffande utskottets uttalande angående studieverksamhetens bedrivande bland sjömännen, vilket uttalande börjar med orden »Bland sjömännen» och slutar med orden »skulle föreligga». (Första stycket å s. 17 i utlåtandet). Uttalandet borde enligt herrar *Lindströms*, *Lindholms* och *Thappers* åsikt ha haft följande lydelse:

Arbetarnas bildningsförbund intager för närvarande en dominerande ställning i bildningsarbetet bland sjömännen. Enligt utskottets uppfattning skulle det vara olämpligt, om detta arbete splittrades på flera olika bildningsförbund. En nedgång i studieintresset kunde lätt bli följden. Med hänsyn härtill anser sig utskottet kunna instämma i det av sjömanskommittén gjorda uttalandet, att de lokala välfärdsorganen, då de anordna studiecirkelverksamhet, böra samarbeta med Arbetarnas bildningsförbund.

4) av herr *Holmström* beträffande utskottets uttalande angående studieverksamhetens bedrivande bland sjömännen, vilket uttalande börjar med orden »Bland sjömännen» och slutar med orden »skulle föreligga». (Första stycket å s. 17 i utlåtandet). Uttalandet borde enligt herr *Holmströms* åsikt ha haft följande lydelse:

Utskottet kan icke godtaga propositionens förslag om att studieverksamheten bland sjömännen skall överlämnas till Arbetarnas bildningsförbund. Det är principiellt oriktigt att lämna något särskilt studieförbund företräde till utövande av bildningsarbete bland sjömännen, särskilt som redan nu även andra av staten understödda bildningsförbund utöva sådan verksamhet. Några svårare olägenheter torde icke kunna uppstå, därest flera bildningsförbund samtidigt bedriva sin verksamhet bland sjömännen.

Särskilt yttrande

av herr *Olovson* i Västerås, som anförde:

Inom utskottet har jag framfört den meningen, att det föreslagna handelsflottans välfärdsråd skulle organiseras som ett rådgivande och utredande organ med självständig ställning. Rådet skulle sålunda ha att utöva sin verksamhet direkt under Kungl. Maj:t.

Vidare har jag inom utskottet yrkat, att riksdagen icke nu skulle antaga det i propositionen intagna förslaget till lag om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn. Det synes nämligen vara föga rationellt att på förslaget sätt inkassera 2 öre per man och dag av varje svensk sjöman under tid, då han för utrikes fart varit inmönstrad å svenskt handelsfartyg. Det skulle också ligga en orättvisa i att sjömän i inrikes fart, som ju kunna tillgodogöra sig vad välfärdsanordningarna i svenska hamnar ha att bjuda, skulle vara befriade från att erlægga den ifrågavarande avgiften. Enligt min mening borde det kunna anstå till nästa års riksdag med att lösa frågan om sjömännens och rederiernas bidrag. Under tiden till dess kunde det undersökas om icke redarnas och sjöfolkets organisationer kun-

de vara villiga att i någon utsträckning lämna bidrag till den ifrågavarande verksamheten. I avvaktan på resultatet av en sådan undersökning borde statens bidrag kunna höjas med ett belopp motsvarande det beräknade bidraget.

Då emellertid propositionen kommit under behandling i utskottet först omedelbart före riksdagsarbetets avslutning, har det icke varit möjligt att reservationsvis framlägga tillräckligt väl övervägda ändringsförslag i fråga om organisationen. Ett avvisande av förslaget till lag om avgift till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn utan anvisande av medel motsvarande vad denna avgift beräknas giva skulle ju kunna äventyra utbyggandet av välfärdsanordningarna i den begränsade omfattning departementschefen föreslagit. Då jag icke vill medverka till något sådant, nödgas jag nöja mig med att på detta sätt anmäla avvikande mening.
